

УДК 340:351.74

В.І. ЗАХАРЧЕНКО,

*доктор економічних наук, професор
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова*

О.М. ГОЛОВЧЕНКО,

*доктор економічних наук, доцент
Міжнародного гуманітарного університету*

І.П. ПРОДІУС,

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри Одеського національного
політехнічного університету*

ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Розглядаються завдання системи відомчих освітніх установ Міністерства внутрішніх справ. Пропонується концепція багаторівневої системи професійної підготовки кадрів правоохоронної служби. Визначені цілі і завдання професійної підготовки кадрів з урахуванням сучасних вимог до правоохоронної діяльності, в умовах формування цивілізованого ринку і проведення модернізації всієї системи освіти.

Ключові слова: *відомча освіта, професійна підготовка, правоохоронна діяльність.*

Вступ. Ситуація, що диктується сучасними викликами і загрозами, потребує якісно нових параметрів рівня професіоналізму і кваліфікації співробітників правоохоронних органів.

На сучасному етапі розвитку суспільства першочерговим завданням системи відомчих освітніх установ правоохоронних органів є забезпечення своєчасної і якісної підготовки і перепідготовки співробітників правоохоронної служби до дій у сучасній динамічній соціальній ситуації.

Постановка проблеми. Важливий напрям удосконалення підготовки кадрів правоохоронної служби України полягає в тому, щоб випускник відомчої освітньої установи в період освоєння професійної освітньої програми самостійно виконав повний навчальний процесуальний цикл правоохоронних операцій: від постановки навчального завдання, пошуку необхідних засобів і методів її вирішення до досягнення підсумкового результату.

Концепція багаторівневої системи професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації і стажування кадрів правоохоронної служби (далі – Концепція) визначає цілі і завдання професійної підготовки кадрів з урахуванням сучасних вимог, що висувуються до фахівців, які необхідні для успішного здійснення правоохоронної діяльності в умовах сучасного розвитку країни, формування цивілізованого ринку і проведення модернізації всієї системи освіти.

З метою модернізації системи підготовки фахівців правоохоронної служби необхідно об'єктивно оцінити сучасний стан професійної підготовки кадрів у системі правоохоронної служби, визначити пріоритетні напрями в розвитку освітнього процесу з урахуванням специфіки, цілей і завдань органів внутрішніх справ, їх підрозділів, обґрунтування механізмів взаємодії на галузевому, міжвідомчому і міжнародному рівнях.

У правоохоронній системі підготовка фахівців має свої особливості і є невід'ємною частиною системи управління. Тому вельми важливо сформулювати теоретичну базу для безперервного вдосконалення механізму управління правоохоронною діяльністю. Отже, вдосконалення управління професійною підготовкою співробітників правоохоронної служби є одним з пріоритетних державних завдань на сучасному етапі розвитку суспільства.

У сучасних умовах співробітникам правоохоронної служби доводиться стикатися з необхідністю вирішення комплексу взаємозв'язаних питань із забезпечення національної безпеки з урахуванням реального рівня кримінальних загроз [1, с. 182].

Слід підкреслити, що завдання забезпечення економічної безпеки є однією з найбільш складних сфер правоохоронної діяльності, оскільки саме тут співробітники правоохоронних органів мають вирішувати правові, економічні і правоохоронні завдання і питання, які пов'язані із захистом економічних інтересів і прав власності нашої держави.

Мета статті. Враховуючи вищесказане, на наш погляд, особливо актуально розглянути в цій статті деякі аспекти вдосконалення управління професійною підготовкою фахівців із забезпечення економічної безпеки.

У цей час відчувається дефіцит фахівців із забезпечення економічної безпеки, основу якої складають заходи з боротьби з економічними і податковими злочинами.

Виходячи з особливостей служби підрозділів правоохоронної діяльності із забезпечення економічної безпеки, формується теорія управління підготовкою фахівців, що виконують функції захисту економічних інтересів і забезпечення економічної безпеки.

Викладення основного матеріалу дослідження. Система управління підготовкою фахівців з різних напрямів діяльності в системі правоохоронної служби має специфічні особливості, в яких закладено принципи підготовки і розподілу фахівців, що володіють знаннями і спеціальними навиками у сфері боротьби з правопорушеннями і злочинами.

Механізм управління підготовкою фахівців, будучи складною категорією, складається з ряду елементів, а саме:

- суб'єкт і об'єкт управління;
- мета управління;
- критерії управління;
- методи управління;
- матеріальні і фінансові засоби;
- соціальний і організаційний потенціал.

Процес управління підготовкою фахівців у системі правоохоронної служби є основним елементом освітнього процесу і нерозривно з ним пов'язаний. Таким чином, вимоги до змісту процесу управління підготовкою фахівців впливають з основних закономірностей процесу навчання.

Управління служити важелем для підвищення ефективності процесу підготовки фахівців і мати повний і системний характер, тобто характеризуватися:

- чітким визначенням основних цілей і завдань управління підготовкою фахівців у системі правоохоронної служби залежно від спеціалізації;
- постійною модернізацією техніко-економічної бази, при цьому передбачається впровадження нових навчальних систем, що управляють;
- постійним підвищенням кваліфікації і перепідготовки кадрового потенціалу освітньої установи системи МВС;
- постійним підвищенням якості освітніх послуг цієї освітньої установи системи правоохоронної служби, що надаються, відповідно до потреб розвитку суспільства в сучасних умовах;
- удосконаленням усіх форм і методів управління підготовкою фахівців;

- ефективним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів;
- створенням ефективної мотиваційної системи в роботі з курсантами та студентами.

Організаційна структура вищого навчального закладу системи правоохоронної служби є тією базою, на якій будується вся управлінська діяльність. При створенні організаційної структури виділяють два основні аспекти: по-перше, поділ організації (а в нашому випадку – освітньої установи системи правоохоронної служби) на функціональні підрозділи і посади відповідно до вертикального і горизонтального поділу праці, а також встановлення формальних відносин між ними, а по-друге, впорядкована взаємодія елементів системи відповідно до розподілу функцій управління між підрозділами, а також обов'язків і відповідальності між керівниками різного рівня [4, с. 78].

Головною вимогою при цьому є відповідність структури управління підготовкою фахівців комплексу соціально-економічних, професійно-педагогічних і організаційно-технічних характеристик освітнього менеджменту.

На наш погляд, у сучасних умовах механізм управління підготовкою фахівців може вважатися ефективним, якщо він підсилює мотивацію діяльності, причому необхідне обов'язкове узгодження цілей та інтересів студентів та курсантів, що висуваються освітньою установою системи правоохоронної служби.

Слід підкреслити, що мету потрібно розглядати як найважливішу категорію відповідного механізму управління, а постановка мети має бути початковим моментом формування мотивів.

Ефективне управління підготовкою фахівців характеризується своєчасним ухваленням правильних управлінських рішень, тобто вибором розумної альтернативи вирішення важливих проблем в освітньому процесі.

Авторами статті пропонується схема всього комплексу критеріїв якості підготовки фахівців у вигляді двох блоків: якість процесу, яка включає якість цінностей, цілей і норм, якість умов, змісту освіти, технології навчання результату, що включає знання, уміння і навички, якими володіє фахівець (рис. 1).

Запропонована схема управління якістю підготовки фахівців на рівні певного навчального закладу передбачає орієнтацію процесу управління підготовкою фахівців на забезпечення відповідності фактичного рівня їх підготовки вимогам споживачів.

На основі теоретичного аналізу параметрів потенціалу вищої школи у сфері освіти на сучасному етапі розвитку суспільства, одним з яких є відповідність кваліфікації випускників вищів за набутою професією вимогам сучасного життя, можна виділити основні напрями вдосконалення управління підготовкою фахівців на регіональному рівні, зокрема підготовкою фахівців із забезпечення економічної безпеки в системі правоохоронної служби:

1. Розробка конкретних вимог до системи управління підготовкою фахівців в умовах ринкової економіки і напрямів підготовки фахівців системи правоохоронної служби у світлі модернізації освіти і відповідно до потреб розвитку суспільства.

У зв'язку з цим, на наш погляд, необхідно ще раз ретельно проаналізувати різні варіанти управління персоналом і підготовки кадрів, у тому числі і зарубіжний досвід, з метою вибору найбільш пріоритетних механізмів підготовки і використання кадрів, що володіють високим професіоналізмом, психологічними якостями, умінням оперативно вирішувати завдання боротьби із злочинами економічної спрямованості.

Модернізація системи управління підготовкою фахівців у системі правоохоронної служби передбачає доповнити традиційні структури управління новими формами організації і запропонувати принципи органічної взаємодії традиційних та інноваційних структур.

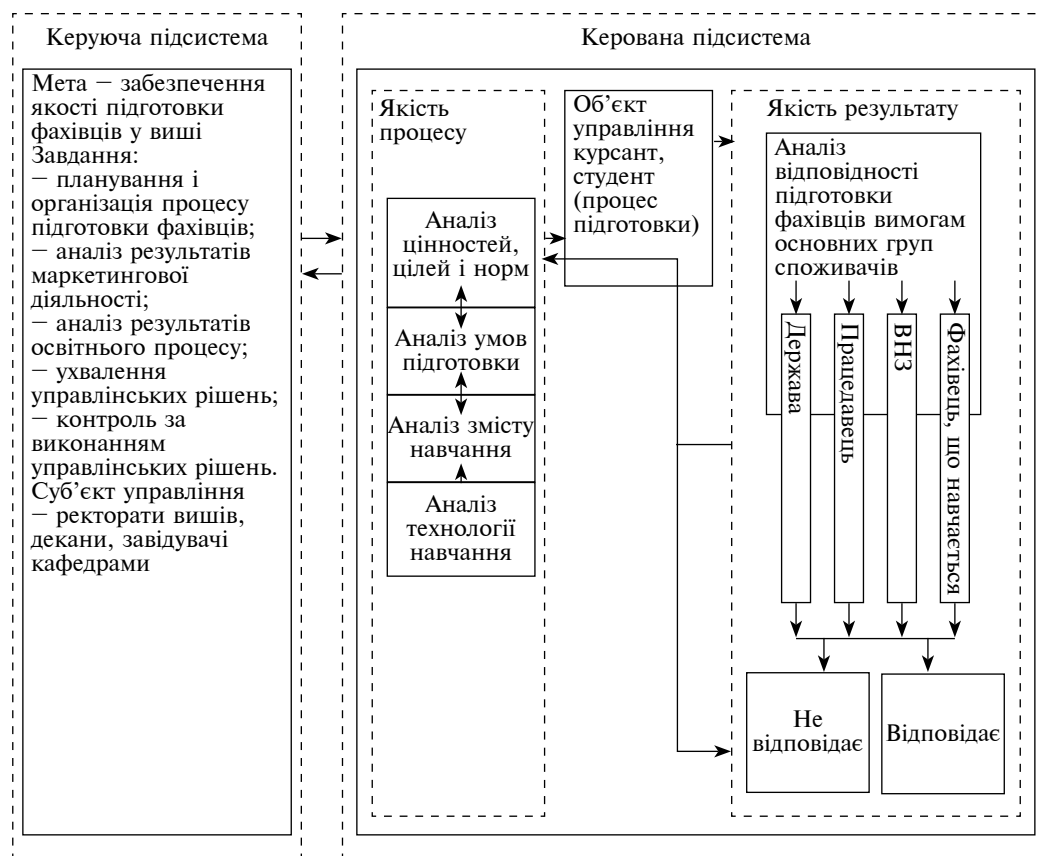

Рис. 1. Структурна схема управління якістю підготовки фахівців у ВНЗ

Одним з найважливіших методів управління підготовкою фахівців в умовах ринкової економіки є програмно-цільовий метод, який включає розробку і реалізацію цільових програм, спрямованих на вирішення ключових завдань.

Умовою ефективного функціонування механізму управління підготовкою фахівців є точне визначення принципів навчально-методичної, наукової і технологічної взаємодії підрозділів навчального закладу системи правоохоронної служби (відділів, факультетів і кафедр). Розподіл повноважень і відповідальності осіб структури управління визначає місце підрозділів в системі управління.

Кожна освітня установа, як правило, характеризується лінійно-функціональною структурою управління підготовкою фахівців, що включає декілька рівнів управління усередині неї:

– вищий рівень управління підготовкою фахівців включає керівництво вищого навчального закладу; діяльність цієї ланки обумовлена цілями і стратегіями розвитку освітньої установи в цілому, на цьому рівні реалізується велика частина зовнішніх зв'язків;

– середній рівень управління підготовкою фахівців об'єднує начальників підрозділів, включаючи факультети, відділи вищого навчального закладу системи правоохоронної служби і навчальні кафедри;

– нижчий рівень управління підготовкою фахівців включає співробітників освітньої установи, які відповідають за забезпечення навчального процесу всіма видами навчально-методичних ресурсів і за роботу з людьми.

Процес управління підготовкою фахівців з різних спеціальностей в освітніх установах системи правоохоронної служби можна подати у вигляді таких етапів (рис. 2).

Рис. 2. Етапи управління підготовкою фахівців

2. Залежно від уточнення конкретних вимог удосконалення управління підготовкою фахівців (за окремими спеціалізаціями) в освітніх установах системи правоохоронної служби.

3. У сучасних умовах ринкової економіки необхідне своєчасне визначення прогнозу потреби у фахівцях певної кваліфікації в системі правоохоронної служби і оцінка відповідності обсягу випускників обсягу попиту в розрізі спеціальностей в системі правоохоронної служби [2, с. 120].

На сучасному етапі розвитку суспільства відбувається формування соціально-економічної політики, а також політики у сфері забезпечення економічної безпеки правоохоронними та іншими структурами держави, що передбачає також інформаційно-аналітичні та оперативні-службові заходи, заходи з припинення злочинів економічної спрямованості з урахуванням конкретної кримінальної ситуації, соціально-економічного стану регіону або місцевості.

Якісні зміни злочинності потребують нових знань і технологій у сфері правоохоронної діяльності, підвищення рівня професійної кваліфікації співробітників правоохоронної служби. Акцент зміщується у бік розвитку їх інтелектуальних і морально-психологічних здібностей як неодмінної умови вирішення ними оперативних-службових завдань. Відбуваються глибокі зміни в структурі кадрів правоохоронної служби, в них збільшується кількість посад, що передбачають вирішення складних оперативних-розшукових, процесуальних, експертно-криміналістичних питань, що потребують налагодження і постійного підтримання контактів з населенням. Головними вимогами, що висувуються до фахівця, стають: компетентність, відповідальність, ініціативність і самостійність у ухваленні рішень.

4. Визначення прогнозу потреби у фахівцях певної кваліфікації в системі правоохоронної служби передбачає уточнення класифікатора спеціальностей, за якими здійснюватиметься підготовка фахівців з вищою освітою для правоохоронної служби.

5. Розробка різних моделей фахівців системи правоохоронної служби залежно від уточненого класифікатора спеціальностей [3, с. 42].

Переважаючи в цей час точка зору експертизи якості освіти ґрунтується на розробці моделі фахівця, професіограм і кваліфікаційних характеристик, що виконують функцію науково обґрунтованих нормативів якості підготовки.

Загальні висновки. Модель фахівця є відображенням обсягу і структури професійних і соціально-психологічних якостей, знань, умінь, що в сукупності являють його узагальнену характеристику як члена суспільства.

Структурна схема моделі підготовки фахівця з вищою освітою складається з таких компонентів:

- державне замовлення на контингент фахівців певного профілю;
- кваліфікаційні вимоги до фахівця;
- структурно-логічна схема вивчення дисциплін;
- система контролю якості навчання;
- навчальний план;
- фахівець.

Необхідно сформувати широку основу для такої структури освітнього процесу, яка дозволить вибудовувати, з урахуванням загальнопрофесійних і спеціальних дисциплін, гнучкі моделі у вигляді спеціалізацій залежно від потреб правоохоронної практики.

Отже, ще одним важливим напрямом у роботі з удосконалення підготовки фахівців із забезпечення економічної безпеки для правоохоронної служби є уточнення вимог до рівня підготовки фахівця відповідно до сучасної практики правоохоронних органів в умовах динамізму суспільного життя, постійним ускладненням завдань з боротьби з корупцією, загальнокримінальною і транснаціональною злочинністю, міжнародним тероризмом, які відповідатимуть державним стандартам УМО, Міністерства освіти та науки України за відповідними напрямками спеціальностей.

Найближчим часом необхідно визначити правильне співвідношення дисциплін, що викладаються, галузей знань, якими має досконало володіти фахівець, продовжити роботу з удосконалення навчальних планів, що діють, і почати розробку нових навчальних планів відповідно до коригування класифікатора спеціальностей, за якими здійснюватиметься підготовка фахівців з вищою освітою для правоохоронної служби з урахуванням їх сфери діяльності після закінчення вищого навчального закладу.

Наприклад, для фахівців із забезпечення економічної безпеки необхідні знання як особливостей і методів припинення злочинів економічної спрямованості, так і методів аналізу і прогнозування складних соціально-економічних, кримінальних ситуацій в єдності і взаємообумовленості.

На сучасному етапі розвитку суспільства в роботі правоохоронних органів із забезпечення економічної безпеки необхідні ефективні заходи з організації взаємодії підрозділів різних відомств, координації правоохоронної діяльності, обміну інформаційними ресурсами, сумісної підготовки кадрів, узгодження нормативного і методичного забезпечення.

Пріоритети кадрової політики в управлінні правоохоронними структурами із забезпечення економічної безпеки мають бути спрямовані на протидію економічним злочинам.

Пошук шляхів удосконалення управління підготовкою фахівців у системі утворення правоохоронної служби слід шукати в прогнозуванні професійного поділу праці в правоохоронних органах, рівні інформаційної забезпеченості, потреб і можливостей створення системи професійної підготовки і перепідготовки фахівців для служби в системі правоохоронних органів з боротьби з різними видами злочинів.

Досвід України і розвинених країн світу показує, що кадрова політика є надійним механізмом управління системою освіти, підвищення ефективності всіх її ресурсів, забезпечення цілісності і стійкості її розвитку в довгостроковій пер-

спективі. Вироблення активної і раціональної кадрової політики і на її основі вдосконалення всіх напрямів роботи з кадрами у сфері освіти – об'єктивна потреба модернізації української системи освіти зараз.

Список використаної літератури

1. Головченко О.М. Економічна безпека регіону в гарантуванні стабільності національної економіки: монографія / О.М. Головченко. – О.: ОДУВС, 2008. – 399 с.
2. Захарченко В.І. Обґрунтування територіальної концепції економічної безпеки / В.І. Захарченко // Регіональна економіка. – 2000. – № 2. – С. 120–128.
3. Экономическая безопасность бизнеса / В.И. Захарченко, Н.Н. Меркулов, Н.В. Халикян. – О.: Наука и техника, 2009. – 176 с.
4. Калигин Н.А. Принципы организационного управления / Н.А. Калигин. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 272 с.

Рассматриваются задачи системы ведомственных образовательных учреждений Министерства внутренних дел. Предлагается концепция многоуровневой системы профессиональной подготовки кадров правоохранительной службы. Определены цели и задачи профессиональной подготовки кадров с учетом современных требований к правоохранительной деятельности, в условиях формирования цивилизованного рынка и проведения модернизации всей системы образования.

Ключевые слова: ведомственное образование, профессиональная подготовка, правоохранительная деятельность.

The tasks of the system of educational institutions of Ministry of internal affairs' are examined. The concept of the multilevel system of professional training of law-enforcement personnel is suggested. The goals and tasks of personnel professional training are defined taking into account modern requirements to law-enforcement activity, conditions under which the civilized market formed and modernization of education system is performed.

Key words: department education, professional training, law-enforcement activity.

Надійшло до редакції 15.04.2011.